

REVOLTA DE LA ITA DIN 1947

Gabriel Sala

Cuvinte cheie : *Arad, revoltă muncitorească anticomunistă*
Keywords: *Arad, 1947, anticommunist rebellion*

În primăvara anului 1947, la Intreprinderea Textilă Arad s-a declanșat o revoltă muncitorească, spontană, a cărei furie, cruzime și desfășurare depășește înțelegerea umană, dacă se ține cont strict de cauzele care au generat evenimentele, precum și de faptul că revolta a fost rezultatul evoluției tragice a unui conflict de muncă, efectiv ordinar în contextul politico-social al orașului Arad din epocă. Respectiva convulsie socială este oarecum atipică în România, deoarece nemulțumirea muncitorilor conștientă sau nu față de autoritățile comuniste, s-a canalizat înspre un singur individ, cei drept deloc inocent, care a plătit cu viața atât greșelile personale, cât și cele ale sistemului în sine.

Lucrarea de față utilizează și analizează două categorii de documente, antagonice în interpretarea evenimentelor, nu în relatarea acestora, respectiv mărturiile participanților activi sau pasivi la revoltă și raportul PSD pe de o parte, iar pe de altă parte articolele din presa comunistă, în speță ziarul Patriotul, și rapoartele PCR.

Evenimentele vor debuta în dimineața zilei de 25 aprilie, când angajații intreprinderii ITA au încetat lucrul, refuzând să reia activitatea până când conducerea fabricii nu le va asculta doleanțele, în raportul comuniștilor locali consemnându-se că "datorită agitatorilor la orele 7.30 muncitorii fabricii ITA au părăsit secțiile"¹. Masa muncitorilor, dominată numeric la început de femei, va declanșa un conflict de muncă, îndemnată "de anonimii din rândul lor să se adune la poarta principală"², revendicările angajaților fiind desigur de ordin economic, protestatarii cerând, practic să le fie respectat dreptul de a cumpăra alimente din așa numitele "Economate", în cadrul cărora produsele alimentare și nealimentare puteau fi achiziționate la prețuri oficiale, stabilite de către statul comunizat, desigur, sub prețul pieței. "Noi am vrut să primim ce

ni s-a convenit din economat: ouă, lapte, făină, ulei, zahăr, precum și alte lucruri. Aveam pe hârtie dreptul să cumpărăm o anumită cantitate de produse, dar produsele nu prea ajungeau la noi, la angajați³, iar greva practic „a început la bobinaj, unde oamenii erau nemulțumiți de salariile foarte mici, precum și de neregulile existente în întreprindere, adică nu era listă de plăți, statut de plată, nu primeai fluturașe etc.”⁴

Conform raportului PSD, privitor la evenimente, în rândul muncitorilor domnea o atmosferă destinsă și, ca urmare, „în așteptarea desfășurării adunării glumeau”⁵, fără tenta de crispare și încrâncenare specifică grupurilor predispuse la violență. Spicuiind din aceeași sursă, rezultă că starea de spirit pozitivă a mulțimii s-a deteriorat rapid la apariția secretarului PCR, Iosif Nedici, „care era cunoscut în fabrică încă de mai înainte de a fi secretar de partid ca un individ care se amesteca în toate, având pe lângă obrăznicie și o gură murdară. A început a împrășca lumea cu vorbe urâte, injurios și obscen la adresa muncitoarelor, cerând muncitorilor a-și relua lucrul, încercând a face uz de amenințări, bazat pe autoritatea sa de secretar PCR”⁶. Consemnările scriptice a raporturilor pesediștilor, sunt întărite și de afirmațiile martorilor oculari și participanților la grevă intervievați: „Nedici o fost de vină, că în loc să vină cu vorbă bună, o venit c-o falcă-n cer și una-n pământ și o început să injure mulțimea și mai ales femeile. Era un tip foarte vulgar, spurcat la gură”⁷. Încercarea zelosului secretar de partid de a intimida grupul nu a dat deloc roadele scontate, ci dimpotrivă, a reușit să întărească mulțimea, în speță muncitoarele, care au tăbărit asupra lui. „Scandalul l-au început femeile, pentru că lor le-a vorbit urât! Prima dată l-or bătut chiar în fața fabricii, la poarta principală”⁸.

Furia mulțimii odată declanșată, violența s-a acutizat din inerție deoarece „muncitorii se ațâțau unii de la alții”⁹, situația scăpând de sub control, astfel că „nimeni nu a avut curajul să intervină pentru că nici măcar nu te puteai apropia de ei, așa erau de turbați. Doar de departe am putut să văd cum îl băteau”¹⁰.

Pe lângă resentimentele muncitorilor de la ITA, acumulate în timp, asupra cărora vom reveni ulterior, explicația persoanelor interievate în legătură cu agresiunea fizică săvârșită asupra lui Nedici este că „ lumea era mult mai pură și nu lăsa pe nimeni să vorbească în public astfel unor femei, nici chiar femeile însele”¹¹, iar mentalitățile și tabuurile epocii încălcate, totuși, constant de secretarul de partid i-au fost în cele din urmă fatale. În ciuda agresiunilor suferite și a furiei „proletare”, Nedici „a reușit să scape și

s-a retras urmărit de mulțime la sediul organizației PCR din Calea Aurel Vlaicu¹², unde s-a înarmat cu un pistol-mitralieră, amenințându-i pe urmăritorii cu moartea, în cazul în care aceștia ar fi încercat să forțeze porțile instituției¹³.

Poziția de forță a activistului de partid a avut din nou efect de bumerang, tentativa de intimidare soldându-se în mod straniu cu metamorfozarea muncitorilor aflați în curtea celulei de partid, dintr-o ceată de indivizi dornici să-i aplice o corecție fizică, într-una de indivizi hotărâți să-l omoare în bătaie: "Oamenii în loc să se sperie, mai rău s-au aprins când l-au văzut cu pușca în mână"¹⁴. Arma din dotare nu l-a putut salva pe activist de furia propriilor subalterni, însă ironia sortii, cu toate că "era un bărbat dur foarte solid și înalt, de circa 120 Kg"¹⁵, a fost dezarmat de o reprezentantă a sexului slab, care "s-a furișat spre locul unde păzea Nedici intrarea și, pe nesimțite i-a sărit în spate, încercând a-l dezarma; în acest timp urmăritul a tras o rafală"¹⁶, însă gloanțele nu au rănit pe nimeni. Deschiderea focului a descătușat, practic, muncitorii care au năvălit în incinta sediului de partid și l-au dezarmat pe secretarul comunist, după care "l-au tras afară în curte"¹⁷, scenele care au urmat, descrise de martorii oculari, fiind de domeniul incredibilului: "L-au bătut cu o asemenea ură că se loveau și între ei. Se urcau într-un pom și de acolo săreau cu picioarele la el, pe cap și pe burtă"¹⁸. Tocaci Lazlo susține că victimei "i-a fost introdusă țigară aprinsă în gură"¹⁹ de către mulțimea furioasă, iar Maria Rațiu, o fostă angajată la ITA în perioada respectivă, afirmă la rândul ei că "un par care susținea strugurii din grădina sediului partidului i-a fost înfipt în fund. Efectiv l-au torturat ca pe un animal"²⁰.

Nedici nu a fost singura victimă a textiliștilor, alături de el pierzându-și viața și Szanto Alexandru, care "era paznic și a intervenit ca să liniștească spiritele, însă a fost lovit și el"²¹. Din presa vremii, respectiv ziarul "Patriotul", practic singurul ziar în limba română, aflăm că "Szanto Alexandru în urma loviturilor primite a încetat din viață imediat, iar Nedici Iosif a rămas, în nesimțire, grav rănit. Atacatorii au împiedicat ca salvarea să-i dea primul ajutor și să-l transporte la spital. Revenindu-și în fire a fost atacat și omorât"²². Același cotidian va reveni cu alte informații în ceea ce privește cazul Szanto, deoarece în paginile sale s-a consemnat ulterior că "după ce paznicul a fost grav rănit, femeia (soția victimei - n.a.) reușise să-l transporte în pivniță, unde l-a spălat de sânge până când și-a revenit în fire"²³, însă pentru scurt

timp. Mulțimea nu a permis medicului întreprinderii, respectiv doctorului Botiș, să sosit la fața locului să intervină: "El a vrut să-și facă datoria, dar nu a avut cum, deoarece nu l-au lăsat"²⁴. Pentru sensibilizarea muncitorilor la fața locului au sosit soția și fiica lui Nedici, în vârstă de șapte ani, însă tentativa disperată de salvare a acestuia s-a soldat cu un eșec: "Muncitorii nu numai că nu l-au lăsat în pace, ci dimpotrivă au avut tendința să fie agresivi și cu fetița. Erau gata să o linșeze"²⁵.

Desigur, nu se poate sub nici o formă și cu nici o motivație a faptelor minimaliza trauma și tragedia personală a fetei, care și-a văzut la o asemenea vârstă fragedă tatăl sfâșiat de mulțimea furioasă, însă episodul în sine sugerează o adevărată psihoză în masă a muncitorilor participanți la maltratarea lui Nedici, aceștia percepend orice apropiat al activistului drept un inamic declarat. În altă ordine de idei, există oarecum un semn de întrebare asupra desfășurării temporale a evenimentelor, deoarece, conform raporturilor comuniste, greva a debutat la ora 7.30, "medicul și salvarea au fost împiedicați la ora 10.30 să intervină", iar după ce "drept răzbunare l-au bătut și dezbrăcat pe Nedici", mulțimea "l-a omorât la ora 13 după ce-și revenise"²⁶, deci, rezultă că victima a fost maltrată câteva ore, un timp destul de îndelungat alocat muncitorilor propriilor refulări. Moartea victimei a potolit mulțimea care, "după ce a mai stat să vadă ce se întâmplă, în cele din urmă s-a împrăștiat"²⁷, nemaifiind provocată nici măcar de autoritățile comuniste, ce au preferat să rezolve necunoscutele, din ecuația conflictului, după liniștirea spiritelor, când nu mai exista pericolul unei confruntări cu solidaritatea muncitorească.

Premisele conflictului. Comentarii. Consecințe.

În analiza cauzelor care au declanșat convulsia socială de la ITA, nu se poate face abstracție de situația economică precară a muncitorilor arădeni, în general, și de contextul politico-social, mai ales că în fabricile municipiului s-au consemnat o serie de acțiuni muncitorești, până la un punct similare cu cele ale angajaților de la ITA, existând și numeroase similitudini în ceea ce privește cauzele nemulțumirilor proletare. Astfel, presa vremii semnalează la sfârșitul lui martie 1947 un conflict de muncă la Astra, unde angajații fabricii au încetat lucrul datorită unor nemulțumiri legate, în speță de salarizare și au prezentat direcțiunii "o

serie de doleanțe pentru îmbunătățirea situației lor, cerând printre altele să plece afaceriștii și speculanții de la Astra, în frunte cu hitleristul Schreiber și clica ce-l înconjoară, să se îmbunătățească situația economatului și a cantinei. Muncitorii au prezentat în același timp și unele doleanțe de ordin material²⁸. La fel ca și Nedici, Schreiber, administratorul economatului de la Astra, era contestat de muncitori, fără să beneficieze însă de partizanatul cotidianului "Patriotul": "în fruntea economatului Astra se găsește hitleristul Schreiber. Alături de el la economat sunt o seamă de funcționari, dintre care majoritatea notorii legionari. Afacerile merg bine aici. În loc de a-și vedea de treburile lor, se ocupă toată ziua de afaceri. Sub teighea au întotdeauna ață, chibrituri și alte mărunțișuri pe care le oferă muncitorilor la prețul negru"²⁹.

Obsesia comuniștilor în ceea ce privește extrema dreaptă în special, și inamicii politici în general, reiese și din faptul că cei acuzați de instigarea la grevă au fost legionarii și adepții lui Titel Petrescu: "Atitudinea nepăsătoare a direcțiunii a dat prilej unor elemente provocatoare printre care elemente legionare și titeliste să provoace grevă la această fabrică. Scopul lor este binecunoscut: dezastru și haos economic"³⁰. Meritul aplanării conflictului de muncă le revine, desigur comuniștilor, care "au propus să se înceteze greva și să se aleagă câțiva delegați din rândurile lor (ale muncitorilor n.a.), care să trateze cu direcțiunea" și astfel "greva a încetat, și la orele 15 s-a intrat în producție"³¹. Totuși, foștii angajați ai Astrei, susțin că acțiunea de protest s-a desfășurat pe o perioadă mult mai îndelungată de timp: "Noi am fost în grevă mult timp, că nu ne-am primit drepturile convenite și salariile. Și când l-or bătut pe Nedici la Astra era grevă"³².

Din cele prezentate mai sus rezultă existența la fabrica Astra a unei situații tensionate, ce putea constitui o premisă favorabilă declanșării unor evenimente asemănătoare cu cele de la ITA. Teama autorităților comuniste de nemulțumirile muncitorilor, care oricând puteau degenera într-o revoltă, era pe deplin justificată, mai ales, că din punctul lor de vedere existau o serie de nereguli la Atelierele CFR, unde, de altfel s-au găsit trei grenade, și la Astra a cărei muncitorime era divizată de șovinism și de divergențele dintre PCR și PSD³³. La ITA datorită dificultăților de producție ale fabricii, care afectau pecuniar și angajații, raportorii comuniști declară scriptic că "moralul muncitorilor este mult scăzut"³⁴, problemele întreprinderii încercând să fie rezolvate, de Comitetul Sindical, printr-o cerere redactată în data de 4

ianuarie 1947 și adresată lui Gheorghe Gheorghiu Dej, pe atunci ministru al economiei naționale, iar în petiție se menționează că, datorită lipsei de material ce trebuia prelucrat, "am fost nevoiți ca împreună cu direcțiunea să luăm o hotărâre pentru reducerea zilelor de lucru de la șase la patru pe săptămână, muncitorii pierzând o treime din salariu"³⁵.

Dificultățile economice, ce constituiau una dintre principalele cauze ale izbucnirii revoltei, vor alimenta nemulțumirile muncitorilor, conflictul latent culminând cu evenimentele din 25 aprilie 1947, când refulările angajaților s-au canalizat înspre Nedici, reprezentant al sistemului, care nu era capabil să le satisfacă nevoile sociale. De altfel, activistul însăși reprezintă o altă cauză a conflictului, datorită comportamentului său, cu o tentă suburbană în relațiile cu subordonații, precum și abuzurilor în serviciu. Practic, angajații ITA-ei obișnuiți cu finețea patronului Neuman, și-au pierdut rapid entuziasmul, declanșat de înlocuirea șefiei "dușmanului de clasă" cu cea a unui reprezentant al proletariatului dur și obtuz, care se credea atotputernic și îi trata asemenea unui zbir. "Neuman a fost un domn prin definiție, care patron fiind saluta primul chiar și pe ultimul său muncitor. Se purta cu angajații de parcă ar fi fost colegi. Arădenii l-au regretat mult. După război, când lumea știa că nu mai durează mult și va pierde fabrica, efectiv îl aplauda pe stradă. Era așa de modest că mergea cu bicicleta la serviciu!"³⁶. Contrastul evident dintre modestia baronului și infatuarea activistului, va avea drept consecință acumularea de ură și resentimente din partea muncitorilor, cărora le-a fost de ajuns o picătură pentru ca paharul plin al răbdării să se reverse peste Nedici, linșat cu o cruzime șocantă de către mulțimea furioasă.

Sângerosul episod va fi folosit de presa comunistă pentru a-i cataloga pe agresori drept criminali cu sânge rece și mai ales pentru a-l transforma pe activist într-o victimă inocentă a reacțiunii și a elementelor fascisto-hitleristo-legionare de la ITA. Această viziune asupra incidentelor, se datorează faptului că mijloacele de propagandă comuniste nu acceptau ideea că, un reprezentant al proletariatului putea să comită abuzuri, ilegalități sau efectiv greșeli, deoarece recunoașterea acestei realități ar fi însemnat o pată pe blazonul PCR, partid care preluase încă din 1945 puterea politică în România, infiltrându-și apoi, treptat, adepții în structurile de conducere ale întreprinderilor patriei, controlate astfel de partidul bolșevic.

Ca urmare, era mult mai simplu să-i catalogheze pe făptași drept extremiști de dreapta și destabilizatori, deoarece se punea semnul egal

între dușmanii oamenilor muncii și cei ai partidului, și se crea astfel încă o motivație ce acorda autorităților dreptul moral de a curăța societatea de acei care, în limbajul de lemn, specific epocii, erau denumiți inamicii statului, elementele burghezo-moșierești sau dușmanii de clasă: "Greutățile izvorâte în legătură cu noul contract colectiv de muncă au dat posibilitatea unor elemente, aflate în serviciul reacțiunii neepurate, încă din fabrică să agite muncitorimea la acțiuni care sunt contra intereselor reale ale muncitorimii și au ca scop subminarea regimului democratic"³⁷. Practic, articolele din "Patriotul" ce au, desigur ca temă evenimentele de la ITA, se încadrează în tiparul de prezentare deformată a realității și politizare a unei violente răbufniri muncitorești. Autoritățile comuniste, prin mijloacele de care dispuneau, au preferat metamorfozarea oficială a lui Nedici într-un erou al clasei muncitoare și etichetarea tuturor participanților drept criminali legionari. Astfel, victimei i-au fost organizate funeralii grandioase demne de un individ transformat, peste noapte într-un simbol: "Coloane de muncitori s-au îndreptat ieri spre cimitir, reprezentând sindicatele și partidele muncitorești. De asemenea, au fost prezenți reprezentanții autorităților, printre care remarcăm pe domnii: primarul Pălincaș, deputatul Voștinar Gheorghe, subprefectul Fulviu, reprezentanții direcțiunii: d-nii Neuman Francisc și Victor Mosoiu"³⁸.

Discursurile celor prezenți urmează aceeași linie impusă de autorități, respectiv de comemorare a unui erou care a murit pentru popor: "Voștinar Gheorghe a spus printre altele: Sunt aici doi eroi care au căzut înainte de vreme, răpuși de mâini criminale de aceleași mâini care au dezlănțuit războiul, abia terminat, pentru exploatarea clasei muncitoare", "D-l. director Mosoiu Victor vorbește în numele fabricii ITA și spune : Nedici Iosif a fost unul dintre aceia care au luptat ca să asigure continuitatea de muncă în uzinele noastre, luptând în același timp și pentru a asigura muncitorilor, în mod pașnic o viață mai bună și realizarea revendicărilor lor", "D-l Șandru, reprezentantul sindicatului funcționarilor publici spune: în fața mormintelor proaspete făgăduim că noi, cei rămași vom continua a duce lupta pentru întărirea democrației", "Ați arătat că știți să luptați așa cum trebuie să lupte cu bandele huligane adevărații sindicaliști. Clasa muncitoare va duce mai departe aceste lupte pentru a lichida pentru totdeauna aceste bande", "înfierăm atentatul odios al bandelor fasciste și PCR, care este avangarda clasei muncitoare, își ia angajamentul de a lupta dârz și hotărât și în viitor ca și în trecut de a păstra

neștirbită unitatea clasei muncitoare³⁹. Tentativa grosolană de manipulare a opiniei publice este sugerată și de faptul că printre participanții la evenimente și chiar agresori "au fost și membrii de partid"⁴⁰, ceea ce, desigur exclude atât varianta unei revolte a simpatizanților extremei drepte, cât și a unei revolte anticomuniste, cu toate că muncitorii au devastat sediul celulei PCR: "Au aruncat pe geam toate fișele și carcotecile membrilor de partid! Eu, fiind utecistă, m-am aplecat să le adun, dar cineva a strigat să le las acolo și de frică, le-am lăsat"⁴¹.

O altă participantă la evenimente susține următoarele: "Eram și eu membră PCR, dar când am ajuns în sediu am aruncat pe fereastră tot ce mi-a venit la mână, inclusiv tablouri cu Marx, Stalin și Lenin! M-a luat valul, că aveam 20 de ani. Pentru asta am făcut nouă luni de pușcărie, dar după ce am făcut închisoare, m-au reprimat în partid"⁴².

Angajații de la ITA au încercat să transforme revolta împotriva lui Nedici într-o adevărată revoltă muncitorească, cu o tentă exclusiv socială, prin care să forțeze autoritățile să îmbunătățească situația muncitorimii, cerând printr-o delegație sprijinul muncitorilor de la alte întreprinderi arădene, însă lipsa de unitate a muncitorimii, precum și apărarea intereselor specifice fiecărui grup de lucrători a determinat eșecul demersului: "La orele 10.30 agitatorii de la ITA au trimis o delegație numeroasă la uzinele Astra și atelierele CFR pentru a-i determina pe aceștia să lase lucrul în semn de solidaritate, însă rezultatul acestei delegații a fost negativ"⁴³.

Cotidianul comunist "Patriotul" relatează privitor la amintitul demers al delegației de la ITA, următoarele: "Muncitorii conștienți au dat cu acest prilej un mare examen, în special muncitorii de la Astra, unde grupuri de huligani s-au deplasat pentru a-i provoca, au răspuns energic - Noi sprijinim muncitorimea de la întreprinderea Textilă și revendicările ei juste, dar nicidecum nu vrem să fim părtași la acțiuni anarhice, nu vrem să fim părtași la crimă. După acest răspuns cei de la Astra au reluat lucrul, întrerupt numai o jumătate de oră cât a durat ședința. La fel au dat frumos exemplu și muncitorii ceferiști și cei din celelalte fabrici, care au fost conștienți că drumul spre revendicările lor nu este cel preconizat de elementele instigatoare"⁴⁴. Un angajat al fabricii Astra din acea perioadă susține că "la noi era de mult grevă pentru că nu s-au primit salariile și alte drepturi, iar când s-a auzit că la ITA a început revolta, directorul a fugit de frică. Cu delegația care a venit după noi au vorbit doar liderii noștri, care au refuzat să ne scoată în stradă, pe motiv că noi avem treburile și greutățile noastre și nu ne băgăm într-ale altora"⁴⁵.

Surprinzătoare este lipsa de reacție a autorităților (mai ales că în caz de maximă necesitate puteau beneficia de ajutorul trupelor sovietice ce staționau în Arad), care au preferat să acționeze după liniștirea spiritelor în detrimentul unei intervenții în forță împotriva muncitorilor, raportorii comuniști ai evenimentelor consemnând scriptic că "nu a intervenit nici Poliția, nici armata"⁴⁶. Participanții la evenimente consideră că lipsa de reacție a rușilor se datorează faptului că "cei care protestau erau muncitori și de aceea n-au intervenit sovieticii, că nu puteau să tragă în cei pe care se lăudau că-i apără"⁴⁷. Atitudinea de expectativă a autorităților poate fi explicată prin faptul că, ținând cont de contextul politico-economic al Aradului perioadei, le era teamă că lucrurile să nu degereze, mai ales că după cum am arătat mai sus, muncitorimea arădeană era total nemulțumită, iar revolta de la ITA ar fi putut însemna scânteia ce ar fi putut declanșa o revoltă de o mult mai mare amploare. Astfel, reprezentanții statului comunist în teritoriu s-au mulțumit să închidă temporar fabrica, pentru a evita noi surprize: "A doua zi deja fabrica era închisă și ocupată de școala de subofițeri de la Oradea. După aceea au fost lipite afișe afară cu numele celor ce putea să meargă la lucru. Am primit o legitimație specială pe care am folosit-o cam șase luni. Fără legitimație nu mă lăsau să intru în fabrică. Trei luni n-am fost la muncă"⁴⁸. Ancheta a demarat rapid, martori oculari fiind solicitați în ziua următoare evenimentelor să depună mărturie: "M-au chemat la partid să spun tot ce am văzut și atâta m-au ținut până au fost convinși că nu mai au ce să afle i-au interesat și cele mai mici amănunte"⁴⁹.

Ca urmare, după inevitabilele concedieri o serie de muncitori au fost condamnați la diverse pedepse cu închisoarea: "Mama, care o lucrat la țesătorie a fost închisă 12 ani la Timișoara pentru că o participat la revoltă"⁵⁰. Practic, investigațiile s-au soldat cu concedierea a 222 de angajați ai ITA, după care, în urma unor trieri specifice, 150 de persoane au fost reprimite pentru a-și desfășura activitatea în fabrică⁵¹. Soarta celor 72 de muncitori, considerați mai mult sau mai puțin vinovați de linșarea lui Nedici, a fost hotărâtă, în primul rând, de dorința statului comunist de a menține neștirbită onoarea partidului, care nu accepta faptul că un important membru regional ar fi putut comite greșeli sau abuzuri în serviciu.

Totuși, nu se poate face abstracție de rolul îndoctrinării, în modul de percepere a revoltei de către activiști, aceștia considerând că evenimentele sunt rezultatul lacunelor din "campania de lămurire a maselor"⁵² și ca urmare "s-a ajuns până acolo că masele își dădeau seama

de forța de care dispun, dar erau complet nelămurite în ce sens să acționeze cu această forță uriașă⁵³.

De asemenea, s-a concluzionat că slujbașii partidului din întreprindere au greșit când "s-a mers pe linia celei mai slabe rezistențe, deoarece toate revendicările masei de la ITA, juste sau nejuste căutau să fie satisfăcute", iar "comitetul sindical nu a ținut legături strânse cu oamenii de încredere și cu masele", o gravă eroare fiind și angajarea "legionarilor și a elementelor szalaliste, care la revoltă au depășit divergențele etnice"⁵⁴. Autoritățile comuniste locale au dovedit că au învățat din lecția oferită de muncitori, trierea la sânge a acestora precum și condamnările ulterioare, constituind mărturie în acest sens. Astfel, că dușmanii victimei, ai partidului, ai poporului, ai patriei ș.a.m.d. și-au primit pedeapsa bine meritată, fără a se mai ține cont de alte aspecte ale nefericitului eveniment, în virtutea principiului salvării aparențelor, principiu care va sta la baza organizării politico-economice a statului bolșevic.

Gabriel Sala
Liceul Penticostal
Arad

NOTE

1. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR*, dosar I, fila 249.
2. *Ibidem*, dosar VI, fila 23.
3. Interviu cu Armanschi Floarea, n. 1927, Arad, str. Simfoniei, nr. 199, se. A, et I, ap. 4.
4. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR sector PSD, dosar I*, fila 23.
5. Interviu cu Szucs Ioan, n. 1927, Arad, str. Fulgerului; nr 25.
6. *Ibidem*.
7. Interviu cu Zorită Verbecsz, n. 1928, Arad, str. Predeal, nr.10A, bl.2 B, se. C, ap. 43.
8. Interviu cu Kapaș Victoria, n. 1926, Arad, str. Frații NEUMANN, nr.25.
9. Interviu cu Ardelean Ioan, n. 1932, Arad, str. Poetului, bl.Z 13, ap I.
10. *Ibidem*.
11. Interviu cu Rațiu Măria, n.1925, Arad, str. Frații NEUMANN, nr. 13
12. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR, sect. PSD*, dosar VI, fila 23.
13. *Ibidem*.
14. Interviu cu Tolcser Florica, n. 1934, Arad, str. Predeal, bl. 2B sc.A, et.I ap 8.
15. Interviu cu Iosif Micloși, n. 1928, Arad, str. Predeal, bl. 2A, se B, ap.45.
16. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR, fond. PSD*, dosar VI, fila 23.
17. *Ibidem*.

18. Informație primită de la Rațiu Maria.
19. Informație primită de la Tocaci Iosif, n. 1928, str. Fulgerului, nr. 38.
20. Informație primită de la Rațiu Maria.
21. Informație primită de la Kopas Victoria.
22. Cot. *Patriotul*, art. „Reacțiunea a provocat grade incidente la IȚA”, 27 aprilie 1947, nr. 810, p. 2.
23. Cot. *Patriotul*, „Muncitorimea din Arad pornește la luptă hotărâtă pentru lichidarea tuturor rămășițelor fasciste”, 28 aprilie 1947, nr. 811, p. 3.
24. Informație primită de la Verbecsz Zorită.
25. Informație primită de la Armanschi Floare.
26. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR*, dosar nr. 38, fila 249 „Raport de activitate pe luna aprilie”.
27. Informație primită de la Miclosi Iosif.
28. Vezi cot. *Patriotul*, articolul „Ce se petrece la fabrica Astra?”, 14 Martie 1947, nr 7, p. 4.
29. *Ibidem*.
30. Vezi *Patriotul*, articolul „Greva de la Astra a fost aplanată de reprezentanții fideli ai muncitorimii”, nr.787, 30 Martie 1947, p. 2.
31. *Ibidem*.
32. Informație primită de la Iosif Micloși.
33. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR*, dosar 38, fila 132.
34. *Ibidem*.
35. *Ibidem*, dosar 48 „Cererea Către Dej”, fila 1.
36. Informație primită de la Kapaș Victoria.
37. Vezi cot. *Patriotul*, 27 aprilie, p. 4..
38. *Ibidem*, nr. 813, 30 aprilie 1947, p. 3, „Mii de muncitori și cetățeni au condamnat prin prezența lor crimele elementelor fasciste”.
39. *Ibidem*
40. Informație primită de la Szucs Ioan.
41. Informație primită de la Verbecsz Zorita.
42. Informație primită de la Armanschi Floare.
43. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR*, dosar nr.38, fila 249.
44. Vezi *Patriotul*, 28 aprilie, p. 4.
45. Informație primită de la Micloși Iosif.
46. Arhivele Nașionale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR*, dosar 38, fila 249.
47. Informație primită de la KapașVictoria.
48. Informație primită de la Szucs Ioan.
49. Informație primită de la Verbecsz Zorita.
50. Informație primită de la Tocser Florica.
51. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *fond PCR*, Sect. PSD, dosar VI, fila 23.
52. *Ibidem*, dosar 38, fila 249.
53. *Ibidem*.
54. *Ibidem*.

THE EVENTS FROM 25 APRIL 1947 FROM THE TEXTILE INDUSTRY OF ARAD

(Abstract)

In the spring of 1947, a spontaneous workers rebellion breaks out in The Textile Factory in Arad, a rebellion whose rage, cruelty and development exceeds human understanding if we take into account only the causes that generated the events, and also the fact that the rebellion was the tragic evolution of a labour conflict, extremely common in the socio-political context in Arad in that period.

That social rebellion is somehow uncharacteristic for Romania, because the workers discontent, conscious or not, towards the communist authorities, focused against one individual, not at all innocent, who lost his life for both his personal mistakes and those of the system itself.

This essay uses and analyses two types of documents, antagonistic from the point of view of interpreting the facts, but not from that of reporting them.

The documents are the confessions of the active or passive participants to the rebellion and the SDP on one hand, and, on the other hand, the articles in the communist media, particularly in "the Patriot" ("Patriotul") newspaper and the RCP 's (Romanian Communist Party) reports.

Despite the violence that characterized that rebellion, it triggered for the workers only a series of persecutions and no advantages.